

ГОДИНА IV.
БРОЈ 2.

ПОЗОРИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАВАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСИ
ИЗЛОЖБА 30 ФР. — НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАБИ ПУТ.

ХРВАТСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

По свом обећању доносимо разлоге саборскога одбора за законски предлог о земаљском позоришту у Загребу. Ти су разлози наведени у извештају саборскога одбора овако:

Саборски позоришни одбор, узевши у претрес питање о уређењу земаљског хрватског позоришта, није посумњао ни час, да је сабору ових краљевина одлучна воља сачувати овај завод од расула, а по што се овај цел не може постићи другчије, него потпором из земаљских представа, то позоришни одбор предпоставља, да је сабор приправан у подупирању овога завода поћи до оне крајне границе, коју му означују обзири на остале неопходне потребе земље.

Позоришни одбор држи, да је на ову предпоставку овлашћен дојакошњим поступањем народнога заступништва, које је различитим пригодама изјавило своје симпатије хрватском позоришту и посведочило их и делом, дозвољујући из земаљских представа потпору, која је учинила могућним, да се хрватско позориште, именице хрватске драма подигла на степен, који је кадар оправдати наду, да ће као што треба уређено хрватско драматско позориште у даљем свом развитку пружити нови доказ о свестраном напретку народа нашега на пољу просвете и уљудности, у ширењу које позориште је без сумње чињеница, која се има достојно оценити.

У овој предпоставци одбор се уверио пре свега, да му треба решити питање, има ли се на хрватском позоришту уз драму неговати и опера, или има ли се само на прву ограничити.

Одбор не оклева признати с једне стране, да би се ограничењем позоришта на говорену драму могла понешто умалити дотација, коју земља даје позоришту; али с друге стране мора отворено и одлучно заступати мињење, да штетне последице, којим би родило укидање опере, не-

стоје у размеру са жртвама, које придржање ове налаже земљи.

Изтакнути нам је пре свега, да се дојакошњи годишњи доходак позоришта из улазнице и најамнице ложа може попречно рачунати на 45.000 фор. Овај доходак не би се за цело постигао да нема оперних представа, које се дају изван претплате и уз повишену улазницу. На основу дојакошњег изкуства можемо рећи, да би споменути доходак позоришта из саме говорене драме пао на 20.000 фор., а ова свата не би била дosta да се издржи позориште, тим мање, што би драматске представе морале бити чешће, и што би се тако морало умножити особље, и можда, обзиром на његов рад, и плаће му повисити, а остало позоришна справа, декорација, један део одела, и т. д. не би се укидањем опере знатно умалила. С тога мисли одбор, да би и у случају ограничења позоришта на говорену драму, годишња субвенција из земаља представа изнашала по прилици 20.000 фр. обзиром на мало пре истакнуте околности и на веће захтеве, које би објинство стављало на овако ограничено позориште.

Ово нека је речено с финансијског гледишта.

Али одбор мисли на даље, да штедња у новчаној потпори, коју би позориште ограничено на говорену драму, потребовало, не накнаћује ону духовну штету, онај назадак у народном развитку наших друштвених прилика, које би настале кад би се укинула опера.

Не даје се тајити, да је опера привлачно деловала на наше позориште, да му је стекла пријатеља особито у оним круговима, у којима хрватски језик није уdomљен, јер је опера као допуна позоришног деловања да тако рекнемо проморала прилично млађе пријатеље хрватске конверзације на полазак хрватске драме и тим посредно доприцела, да се бар вера у способност језика

нашега за уљудни разговор будила и у оном делу грађанства, које се досада сумњало, да ли може језик наш бити тумач углажених мисли у породици, у друштвеним састанцима, у трговачким одношајима, и т. д.

Одбор се боји, да би се укидањем опере овај део грађанства од хрватског позоришта отуђио, и јер, на жалост, оваква грађанства у нас има доста, наше позориште не би било у стању решити онај задатак, који му је намењен.

Нека нам је дозвољена још једна примедба.

Одбор држи, да би објинство тешко поднело укидање опере, и да би си неодољиво крчио пут жељи, да се уведе бар оперна сезона.

Ми бисмо па брзо имали у Загребу талијанску оперу, а изкључни правац талијанске опере, незннатне силе, које би приватно подузетништво довело у Загреб, не би заиста деловале на развијак музикалног укуса, који би, на жалост нашу, ударио правцем са свим изкључивим, као што је талијански.

Одбор предвиђа, да му се са неке стране не ће опростити приговор, да су се на нашем позоришту доселе већином певале талијанске опере хрватским текстом, и за то му је дужност и овај приговор уклонити. Одбор, који је за хрватску оперу, није науман да захтева да се наше позориште чини неприступним туђим музикалним производима. Идеја народне хрватске опере времена је, да се не запусти, али говорити већ сада о изкључном правцу хрватске опере, чини се одбору опасно за развијак саме домаће музике и не гледећи на то, да је немогуће ту идеју из-

вести и у далекој будућности, чим се бар оперној гласби не може порећи козмополитски неки значај, који се не да брисати.

Одбор мисли, да се на нашем позоришту имају представљати попајбоље немачке, талијанске и француске опере, и не узима под своју заштиту правац, којим је у нас у погледу опере пошла позоришна управа. Одбор са овога становишта мора се изјавити против талијанске оперне сезоне, за време које би се извађале саме опере талијанске, и то само оне, које мода на дневни реч ставља. Само стална опера на хрватском позоришту када је извести одбору мисао, а уз то отворити домаћим музичарима поље, на ком би своје музикалне производе представљати дали. Укидањем хрватске опере могла би настати још већа опасност за народни нацијски развијак уведењем немачких оперета, уз које би се могла ушуњати и немачка драма. Сви ови разлоги приморавају одбор да се изјави што одлучније за то, да се задржи хрватска опера.

Прелазећи на питање о самом уређену земаљског позоришта, одбор предлаже напрт односнога закона и наводи ево овде своје разлоге.

Крајна је нужда, да се данашња провизорија у позоришној управи претвори у дефинитивну. Ко је пажљиво пратио разне мере, које је доживела позоришна управа, мора се чудити, што поред честих промена у самом суставу управе и у особама управитеља, није било већега назатка тога завода, али наставак данашње провизорије могао би запречити напредни развијак нашега позоришта.

(Настави се.)

СТАРА И НОВА ГЛУМАЧКА ШКОЛА.

(Наставак.)

Шта нам је донела нова школа? Дивљење! Најлепо! Наши глумци, разуме се, израђиваху само такве карактере којима се треба чудити, сваки гледалац може пак метнути руку на срце те сам себи казати: „И налик ниси на овога човека на позорници! Нема ни једне прте међу нама равне!“ Зајто се гледаоци и диве, јер нису таки, а никад не могу ни бити; за то ту нема ни разговора о моралном утиску жалосне и шаљиве игре, о достојанству појезије и глумачке уметности. Поред свега дивљења пуно је ту унутарње празнине.

Али како да се дивимо величим глумцима? запитаће неки те неки. Како треба онда приказивати Филипа II., Нерона, и. т. д., па да се изазове страх и сажаљење? Зар има међу гледаоцима једног јединог, који је сличан тим карактерима? Па како ћемо онда са свима историјским карактерима, са Валентином, Маријом Стјуартом, и т. д.? Ова питања могу заиста драматурга у забуну довести, и таман су добро дошли присталицама нове школе.

Дивљење, које правом глумцу нада у део, не задобија се тиме, што он износи пред публику

оно, што није никад било, што је дивљења вредно, што је сјајно и ефекта пуно, јер би он онда раван био лагридијашу, обученом коњу, укротиоцу животиња, акробату и слону, што игра, него се задобија, кад нас глумац (ако је, разуме се, песник дужност своју учинио) тако занесе приказивањем својим, да се у њега задубимо, учествујући у његовој страсти и опасности, уобравајући себи исту патњу, и исмевајући у њему себе сама! Исмевајући? Да како, исмевајући, и из тога заноснога смеја тек онда будећи се, када се морални резултат драме: буђење страха и сажаљења већ збуде, и када се ми већ побојимо за себе, увиђајући, да смо заиста били занесени! Тада се, иуни дивљења, поклонимо духу, који је кадар нама тако владати. Глумци! Гледајте да стечете овако дивљење! Степите га лукавим, неприметним начином, па ће у толико силније бити!

Друго је питање, како треба играти Филипа II., Албу, Нерона, Валенштајна, и т. д., па да се изазове страх и сажаљење? Има ли таких карактера међу гледаоцима, има ли их на улици?

Пре свега се има на то притетити, да такоја обележени карактери, да особито тирани и интригантни, сплеткаши, ретко или никад нису драматски јунаци, према којима би имали особитог саучешћа, путем којих би се извршио морални резултат драме. Зликовци се обично употребљују у другим улогама као противници јунаци.

На како онда да се прикажује Рихард III.? Зар не може коме песнику на памет пасти, да узме Нерона или Филипа као трагичка јунака? Као је с Валенштајном, Маријом Стјуартовом и са свима историјским особама? Може нам ћоје пребацити, да смо ми у противвречности, јер мало пре рекосмо, да треба приказивати све карактере у духу старе школе, даље просто, једноставно? За што не? За што да се Филип, Нерон, Валенштајн и Рихард III. при приказивању јаче обележавају, него што их је сам песник обележио? Не били то значило силом бирати боје, што дрече? Ми велимо, да баш таке улоге треба у толико сунтилније играти, у колико су оне опасније и теже!

Но да и ми ставимо једно питање. Ми питамо: Зар су ти Филипи, Нерони, Валенштајни, Марије Стјуартове од колевке таки били? Нису, они су таки тек временом постали! Историјски карактер је слика готовога, чувенога человека из прошlosti. Је ли задатак драми, да описује готове људе и дела, која су се већ догодила, у кратко, да описује прошlost као већ прошлу? То је задатак историји! Драма не треба да каже, да су историјске личности онакве, какве су, јер то ми већ знаамо; она треба да каже, за што су те личности таке постале, она треба да их пред нашим очима онакима ствара, за какве у историји већ важе.

(Паскаљић, се.)

СЛУЧАЈИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Париска сиротиња“) приказана у недељу 29. децембра имала је за овдашњу позоришну публику у толико више интереса, што су неке улоге биле у новим рукама, и што је Алиду Вилбронову приказала г. М. Станишићева, која је као почетница први пут изашла била на позорницу. Приказ улога из тако званих конверзационих комада уопште теке полази за руком почетницима. Ту треба слободног кретања и лаког, неусиљеног говораја за то треба већбања на позорници што се теке налази у почетничима. С тога не можемо замерити г. М. Станишићеву што се није слободније кретала и што није могла развити бољу игру према својој даровитости. Док се мало одомаћи на позорници, биће и боље. И Вујић као Вилброн био је нешто крут, а говор му на више места центричан. Он би ваљао да се одучи од говора шумљим гласом. Л. Хацићева (Антеанета) и ако је схватила, а местимице и добро извела своју улогу, то јој ваља ипак још мало даље поћи, да достигне г. Л. Маринковићеву пређашњу

приказивачију те улоге у нас. Сви остали приказивачи других улога били су на свом месту, а нарочито су се одликовали добром, промишљеном игром Ј. Маринковића, и А. Сајевића, који је после трећега чина и изазван био.

8

ПОЗОРИШТЕ.

(Народно позориште у Загребу). Због нових промена у управи народнога позоришта подијели су оставку башу на одборништву ови чланови опернога и драматскога одбора: Фрања пл. Жигровић, Иван вitez, Тришки, Динко Влајић, Ђуро пл. Златаревић, Јанко Јурковић, др. Фрања Марковић, др. Плон, Јосиф Мишкатовић, Аугуст Шеноа, Н. Херенхјесер и Миливој Вежић. „Хоће ли,“ вели Vienac“ сабор једанпут вечиту провизорију заменити сталном управом? Кореја је свему злу у нашем позоришту непрестана мена управе, као што смо то већ више пута напоменули.“

Издaje управа српског народног позоришта

